

УДК 343.123.4

Олександр Олексійович Дудоров,
доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч
науки і техніки України
(Запорізький національний університет, Запоріжжя)

Євген Олександрович Письменський,
доктор юридичних наук, доцент
(Луганський державний університет внутрішніх
справ імені Е. О. Дідоренка, Луганськ)

ПОНЯТТЯ «УХИЛЕННЯ ВІД ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА» В КОНТЕКСТІ ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАКІНЧЕННЯМ СТРОКІВ ДАВНОСТІ

Розглядається поняття «ухилення від досудового слідства» як підстава для зупинення перебігу давності при звільненні особи від кримінальної відповідальності, аналізуються відповідні доктринальні та судові підходи. Обґрунтовується висновок про можливість як традиційного (обмежувального), так і широкого (буквального) розуміння зазначеного кримінально-правового поняття.

Ключові слова: звільнення від кримінальної відповідальності, давність, зупинення перебігу давності, ухилення від досудового слідства.

© О. О. Дудоров, Є. О. Письменський, 2015

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. Втрата або істотне зменшення суспільної безпеки вчиненого злочину традиційно вважається однією з підстав існування положень про давність у кримінальному праві України. Ураховується також презумпція про втрату (повністю або значною мірою) особою, яка тривалою законослухняною поведінкою після вчинення злочину демонструє своє виправлення, суспільної безпеки, яка, до речі, не може існувати безкінечно навіть щодо особи, яка вчинила злочин. Із цього приводу в юридичній літературі слушно зазначається, що максимальна суспільна безпека знаходить свій прояв у момент вчинення злочину, згодом, за певних умов, вона здатна зменшуватися і, врешті-решт, втрачатися зовсім. Зрозуміло й те, що така втрата не може відбутися одразу, це – досить тривалий процес, що залежить від тяжкості злочину [1, с. 625].

З урахуванням викладеного в КК України існує низка положень про давність, що застосовуються до того, хто вчинив злочин. Серед них ст. 49 КК України, в якій йдеться про звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, що застосовується за наявності трьох умов: 1) закінчення зазначених у законі строків; 2) невчинення протягом цих строків нового злочину середньої тяжкості, тяжкого або особливо тяжкого злочину; 3) неухилення особи від слідства або суду. Остання з названих умов повертає до себе особливу увагу в контексті правозастосування, оскільки її законодавче формулювання (ч. 2 ст. 49 КК України) позбавлене однозначності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ. Проблематика звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності активно досліджується у вітчизняній кримінально-правовій літературі. Передусім йдеться про праці Ю. В. Бауліна, А. М. Бойка, М. М. Головчака, В. А. Клименка, В. В. Скибицького, В. В. Устименка, М. І. Хавронюка та ін. Незважаючи на усталене в цілому розуміння поняття «ухилення від досудового слідства», до розуміння змісту цього кримінально-правового поняття не виключаються, як показує звернення до юридичної літератури і матеріалів правозастосовної практики, суперечливі підходи.

З огляду на наведене **МЕТОЮ** пропонованої статті є розкриття змісту поняття «ухилення від досудового слідства» як обставини, що зумовлює зупинення перебігу давності при звільненні особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 2 ст. 49 Кримінального кодексу України (далі – КК України) перебіг давності зупиняється, якщо особа, яка вчинила злочин, ухилялася від досудового слідства або суду. Перебіг давності відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання. Оскільки в ч. 2 ст. 49 КК України йдеться саме про зу-

пинення строку давності (а не про його переривання) із дня з'явлення особи, яка ухилялася від досудового слідства або суду, із зізнанням або її затримання, перебіг строку давності не відновлюється спочатку, а продовжує тривати. У цьому разі час, який минув із моменту вчинення злочину до моменту, коли особа почала ухилятися від правозастосовчих органів, не анулюється, а підлягає зарахуванню у строк давності, зазначений у законі.

Зупинення спливу строку давності у випадку ухилення особи від досудового слідства або суду як різновиду негативної посткримінальної поведінки особи – захід кримінально-правового характеру, покликаний забезпечувати реалізацію кримінальної відповідальності. При цьому поняття «ухилення від слідства і суду» не є нормативно визначеним і розкривається в кримінально-правовій літературі.

Домінуючою (традиційною) в доктрині є точка зору, відповідно до якої під ухиленням від слідства або суду з позицій застосування ч. 2 ст. 49 КК України* треба розуміти будь-які умисні дії, вчинені певною особою з метою уникнути кримінальної відповідальності за вчинений нею злочин, що змушує правоохоронні органи вживати заходів, спрямованих на розшук і затримання правопорушника (нез'явлення без поважних причин за викликом до слідчого або суду, недотримання умов запобіжного заходу, зміна документів, які посвідчують особу, зміна зовнішності, перехід на нелегальне становище, перебування в тайнику, імітація своєї смерті тощо). Особою, яка ухиляється від слідства або суду, визнається відома цим органам особа (що підтверджується матеріалами кримінального провадження) як така, що вчинила певний злочин і здійснила дії з метою приховування місця свого перебування від слідства або суду.

Давність персоніфікована, у зв'язку з чим про ухилення (приховування) особи від слідства можна говорити лише тоді, коли воно проводиться щодо конкретної особи. Зупинення перебігу строку давності можливе тільки щодо певної особи, якій відомо про те, що стосовно неї ведеться слідство. Із законодавчого положення про відновлення перебігу давності з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання випливає, що особу винного встановлено і вживається заходів, спрямованих на встановлення її місцезнаходження. Відповідно, не визнається такою, що ухиляється від слідства або суду, невідома правоохоронним органам особа, яка вчинила злочин і переховується після цього, а також особа, хоч і відома компетентним органам, але причетність якої до вчи-

* Так само вирішувалося це питання стосовно згаданого в ч. 3 ст. 48 попереднього КК «скриття» від слідства або суду. До речі, «скриття» – типовий русизм, яких у КК 1960 р. вистачало.

нення злочину на момент її зникнення ще не встановлена [2, с. 214–215; 3, с. 73; 4, с. 228–232; 5, с. 803; 6, с. 196].

Враховуючи оновлення кримінального процесуального законодавства, Ю. В. Баулін наголошує на тому, що особа, яка ухиляється від досудового слідства або суду, має бути відома органам досудового слідства або суду, які повинні вести розшук злочинця, котрий переховується. Це має місце після повідомлення про підозру в порядку, визначеному главами 22, 23 розділу III КПК України. У разі переховування особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, від досудового слідства до моменту повідомлення їй про підозру слідчий, за наявності достовірних відомостей для повідомлення про підозру саме цій особі, здійснює всі необхідні та можливі слідчі (розшукові) дії, направлені на встановлення місцезнаходження особи та ознайомлення її з повідомленням, а, у разі неможливості цього, – виносить вмотивовану постанову, яку погоджує прокурор (ст. 280 КПК України) [7, с. 341].

Подібну думку висловлює М. М. Головачок. Зокрема, автор пише про те, що особою, яка переховується від органів досудового слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності, може бути підозрюваний (тобто особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276–279 КПК України, повідомлено про підозру або яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення), особа якого відома цим органам, щодо якого слідчим або прокурором винесена окрема постановою про розшук чи в постанові про зупинення досудового розслідування міститься вказівка про це, чи щодо якої судом, слідчим суддею постановлена ухвала про застосування одного із запобіжних заходів або про затримання особи з метою приводу [8, с. 134]. Уточнимо, що на сьогодні підозрюваним є також особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено особі внаслідок невстановлення її місцезнаходження, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений кримінальним процесуальним законом для вручення повідомлень (ч. 1 ст. 42 КПК України).

У межах традиційного підходу чимало інших дослідників також звертають увагу на те, що при з'ясуванні того, які дії особи мають визнаватися юридично значущим (а не просто фактичним) ухиленням від слідства або суду, треба враховувати, крім усього іншого, кримінально-процесуальний статус особи, яка вчинила злочин. Це має бути особа, яка в установленому порядку була визнана підозрюваним або обвинуваченим та яка зобов'язана з'являтися до правозастосовчих органів за викликом, перебувати в межах їх досяжності. Якщо при вирішенні розглядуваного питання ігнорувати процесуальний аспект, який дозволяє фіксувати строки здійснюваного особою ухилення від слідства, то осо-

ба, яка вчинила злочин та яка відразу не з'явилася із зізнанням, автоматично визнаватиметься такою, що ухиляється від слідства [9, с. 50–53; 10, с. 249–250; 11, с. 904–905; 12, с. 6–7].

Стосовно останньої тези хотілося б зауважити, що бездіяльність, на нашу думку, не може розцінюватись як ухилення, про яке йдеться в ч. 2 ст. 49 чинного КК України. Свого часу І. М. Ігнатів із цього приводу писав, що в тому разі, коли злочинець не вчинить жодних дій, спрямованих на ухилення, але з тих чи інших причин його не буде притягнуто до кримінальної відповідальності, хоч органам розслідування буде відомо про нього та його буде оголошено в розшук, цей злочинець не може бути визнаний таким, що ухиляється від слідства або суду [13, с. 286].

Вважається, що особа, про яку йдеться в ч. 2 ст. 49 чинного КК України, ухиляється від виконання певного обов'язку, усвідомлюючи, що в неї вже виник юридичний обов'язок постати перед слідством або судом (обов'язок «тримати відповідь» перед державою). На особу, яка вчинила злочин, законодавством не покладається обов'язку самовикриття, а тому якщо вона до моменту виникнення вказаного обов'язку в порядку реалізації конституційного права на свободу пересування змінила місце свого проживання (хай і з метою уникнення кримінальної відповідальності), про юридично значуще ухилення від слідства говорити не доводиться. Виходить, що для встановлення факту ухилення від досудового слідства як підстави для зупинення перебігу давності за ч. 2 ст. 49 КК України потрібна наявність двостороннього суб'єктивного зв'язку між органами досудового слідства (судом) та особою, котра підозрюється (обвинувачується) у вчиненні злочину.

Тут не буде зайвим нагадати, що згідно зі ст. 22 КК УСРР 1922 р. строки давності, встановлені законом, подвоювалися, якщо особа, притягнута до слідства або суду, переховувалася або в інший спосіб ухилялася від них. Хоча в цьому випадку поняття «ухилення від слідства або суду» пов'язувалося з іншим правовим наслідком, а не із зупиненням перебігу строку давності, воля законодавця була виражена чітко: ухилитися від слідства або суду могла не будь-яка особа, яка вчинила злочин, а лише та, про яку правозастосовчі органи знали як про злочинця і щодо якої вони вжили передбачених законом заходів.

Повертаючись до чинного КК України, відзначимо, що через неконкретність відповідного законодавчого формулювання не виключається можливість іншого (порівняно з викладеним вище) тлумачення поняття «ухилення від досудового слідства», за якого достатньо встановити: 1) факт початку досудового слідства; 2) усвідомлення особою того, що вона вчинила злочин (щодо цієї обставини слушним є застереження В. В. Сверчкова про те, що виключити наявність ухилення від слідства

може невпевненість особи, яка порушила кримінальний закон через необережність, у тому, що вона вчинила злочин [14, с. 243]]; 3) вчинення тим, хто вчинив злочин і усвідомлює це, певної дії(-й), спрямованої на уникнення кримінальної відповідальності за скоєне.

За такого (умовно кажучи, широкого) підходу йдеться про вчинення особою будь-яких умисних дій, метою яких є унеможливлення викриття того, хто вчинив злочин, у тому числі незалежно від кримінально-процесуального статусу особи, яка вчиняє такі дії, і від того, чи відомо правоохоронцям про вчинення нею певного злочину. Видається, що і така поведінка особи засвідчує збереження її суспільної небезпеки і, відповідно, має тягнути за собою *de lege ferenda* зупинення перебігу строку давності.

З урахуванням системного характеру права значення взаємозв'язку і взаємодії положень КК і КПК України при вирішенні конкретних кримінально-правових питань не варто недооцінювати. Та все ж поняття «ухилення від досудового слідства або суду» є матеріально-правовим, і з цього передусім слід виходити у розглядуваній ситуації. З огляду на сказане потребує фахового обговорення питання про законодавче визначення (наприклад, у примітці до ст. 49 КК України) поняття «ухилення від досудового слідства та суду», яке відображало б його широке розуміння. Як варіант, зазначене ухилення могло б мати приблизно таке визначення: «Вчинення особою будь-якої дії, метою якої є уникнення кримінальної відповідальності».

На користь викладеної пропозиції вказують міркування М. М. Головача, який слушно звертає увагу на те, що у статтях 49 та 96⁵ КК України, в яких закріплено тотожні кримінально-правові норми, по-різному сформульована підстава зупинення перебігу давності. На погляд науковця, більш правильно це зроблено в ч. 2 ст. 96⁵ КК України, де йдеться про переховування від органів досудового слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності, якщо місцезнаходження уповноваженої особи юридичної особи невідоме. Таке законодавче положення узгоджується з п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК України. Тому відповідного корегування потребує підстава зупинення перебігу строків давності в ч. 2 ст. 49 КК України [8, с. 133].

Аналізуючи цю кримінально-правову норму і констатуючи, що на відновлення перебігу строку давності впливає, зокрема, з'явлення особи із зізнанням, П. П. Сердюк висловлює думку про те, що це не обов'язково має бути особа, яка відома правоохоронним органам [15, с. 223].

Разом із тим при з'ясуванні змісту кримінально-правового поняття «ухилення від досудового слідства або суду» сьогодні потрібно пам'ятати, що за умов неоднозначності того або іншого положення

кримінального закону, його неоднакового тлумачення підлягає застосуванню загально-правовий принцип, згідно з яким будь-які сумніви при трактуванні закону та його застосуванні вирішуються на користь особи, яка вчинила злочин. Положення про те, що конституційний імператив «усі сумніви – на користь обвинуваченого (підсудного)» має застосовуватися у випадках неоднозначності приписів матеріального кримінального права, обстоює чимало відомих українських науковців (П. П. Андрушко, Л. П. Брич, А. А. Музика, В. О. Навроцький та ін.).

З огляду на викладене вище, викликає інтерес один із прецедентів, який нещодавно з'явився в судовій практиці.

12 січня 2015 р. адвокат З., діючи в інтересах А., звернувся до Верховного Суду України із заявою про перегляд ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 4 травня 2006 р. Згідно з обставинами справи А. вчинив умисне вбивство двох і більше осіб, кваліфіковане за п. «г» ст. 93 КК України 1960 р. За вчинення цього злочину суд призначив засудженому покарання у виді довічного позбавлення волі. На переконання адвоката, суд касаційної інстанції витлумачив положення статей 5, і 49 чинного КК України і ст. 48 КК 1960 р. у спосіб, що суперечить їх точному змісту, допустивши помилку в обчисленні строків давності, після закінчення яких особа звільняється від кримінальної відповідальності за цей злочин. У зв'язку із закінченням строків давності за злочин, вчинений 21 жовтня 1995 р., суд відповідно до ч. 4 ст. 48 КК України 1960 р. і ч. 4 ст. 49 КК України 2001 р. не вправі був призначити цій особі покарання у виді довічного позбавлення волі; останнє мало бути замінене покаранням у виді позбавлення волі на певний строк.

Будучи членами Науково-консультативної ради при Верховному Суді України та готуючи науковий висновок за цим казусом, нами встановлено, що суд першої інстанції не вирішив питання про можливість звільнення А. від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності та про зумовлену закінченням строку давності обов'язковість заміни довічного позбавлення волі позбавленням волі на певний строк. Натомість Верховний Суд України, розглядаючи касаційну скаргу адвоката про безпідставність незастосування такого звільнення щодо А. і спростовуючи позицію захисту, зробив висновок про те, що строк давності за вчинений засудженим злочин не сплив. Адже згідно з ч. 3 ст. 48 КК України 1960 р. перебіг давності зупиняється, якщо особа, яка вчинила злочин, укриється від слідства або суду. За твердженням суду, А. тривалий час приховувався від слідства в Чеській Республіці, а після екстрадиції в межах строків давності був притягнутий до кримінальної відповідальності, а отже, йому обґрунтовано

призначено покарання у виді довічного позбавлення волі, передбачене санкцією ст. 93 КК України 1960 р.

Як впливає з ч. 3 ст. 5 чинного КК України і порівняльного аналізу положень ст. 48 КК України 2001 р. і ст. 49 КК України 2001 р., по-перше, строк давності за умисне вбивство за обтяжуючих обставин, вчинене до 1 вересня 2001 р. і кваліфіковане за ст. 93 КК України 1960 р., становить десять років; по-друге, для того, щоб у цьому разі можна було ставити питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності за давністю, кінцевий момент цього строку мав настати до дня набрання законної сили вироком суду, яким особу засуджено за вчинення злочину.

Отже, строк давності за злочин, вчинений А. 21 жовтня 1995 р., за загальним правилом (і попередньому, і чинному кримінальному закону відомі положення про зупинення перебігу давності та переривання такого строку), повинен був закінчитись 22 жовтня 2005 р.

У науковому висновку в цій кримінальній справі нами визнано за потрібне наголосили на такій обставині: якщо Верховний Суд України при розгляді касаційної скарги виходив із так званого *широкого* розуміння поняття «ухилення від досудового слідства», він, серед іншого, мав довести, що А. у 1998 р. виїхав за межі України, маючи на меті саме ухилення від кримінальної відповідальності. Адже відповідно до ст. 33 Конституції України кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати Україну (за винятком обмежень, встановлених законом). Однак суд не встановив тієї обставини, що А. виїхав до Чеської Республіки саме з метою уникнути кримінальної відповідальності за вчинений у 1995 р. злочин.

Оскільки заява адвоката про те, що А. з 1998 р. легально проживав в Чеській Республіці і не міг знати про пред'явлення йому обвинувачення і розшук у зв'язку з кримінальною справою, фактично залишилася не спростованою, в аналізованій ситуації треба виходити з домінуючого (*традиційного*) розуміння поняття «ухилення від досудового слідства», а отже, з того, що особа, причетність якої до вчиненого злочину не була встановлена в закріпленому законом порядку, не може вважатися такою, котра ухиляється від слідства або суду.

Отже, на наш погляд, суд при ухваленні рішення стосовно А. мав констатувати відсутність вчиненого ним ухилення від слідства. У зв'язку з цим суд, керуючись ст. 5 КК України, був зобов'язаний на підставі ч. 4 ст. 48 КК України 1960 р. вирішити питання про можливість застосування давності до зазначеної особи, оскільки на момент винесення вироку (22 лютого 2006 р.) 10-річний строк давності, який не зупинявся, за злочин, передбачений ст. 93 КК України 1960 р. і вчинений 21 жовтня

1995 р., сплив. Відповідно, призначення покарання у виді довічного позбавлення волі на підставі кримінального закону виключалося. Якщо суд (з урахуванням тяжкості вчиненого злочину – вбивства трьох людей та особи винного) не визнав би за можливе застосувати давність, він повинен був призначити А. не довічне позбавлення волі, а позбавлення волі на певний строк.

19 березня 2015 р. Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні справу за заявою захисника З., у своїй постанові [16] погодився з нашими міркуваннями і, значною мірою відтворивши їх, сформулював правову позицію щодо розуміння ухилення від досудового слідства та суду. Таким ухиленням вважаються будь-які умисні дії, вчинені певною особою з метою уникнути кримінальної відповідальності за вчинений злочин, що змушує правоохоронні органи вживати заходів, спрямованих на розшук і затримання правопорушника. При цьому підкреслюється, що через персоніфікованість давності ухилення особи від слідства можливе лише тоді, коли слідство проводиться щодо конкретної особи. Зупинення перебігу строку давності здійснюється щодо певної особи, якій відомо про те, що стосовно неї проводиться слідство.

На думку Верховного Суду України, касаційний суд, відмовляючи в закритті кримінальної справи за ст. 93 КК 1960 р. у зв'язку із закінченням строків давності, мотивував своє рішення тим, що перебіг цих строків зупинявся, оскільки А. скривався від слідства в Чеській Республіці, а після його затримання установлений ч. 3 ст. 48 КК 1960 р. строк давності не минув. Як на доказ ухилення А. від слідства касаційний суд послався на постанови слідчого від 12 грудня 2001 р. і 19 лютого та 15 травня 2002 р. про зупинення досудового слідства у зв'язку з оголошенням А. в розшук і неможливістю проведення подальших слідчих дій за відсутності обвинуваченого.

Касаційний суд, однак, не визначив, який саме строк давності поширюється на вчинене А. умисне вбивство та порядок його обчислення, не конкретизував, з яким юридичним фактом пов'язується кінець обчислення цього строку, не аргументував, чому вважає, що після вчинення злочину А. скривався від слідства, хоча такий факт суд першої інстанції не встановив. Перебування А. з 1998 р. по 2005 р. за кордоном, зупинення слідства у зв'язку з його розшуком і пред'явлення обвинувачення через кілька років після вчинення злочину самі по собі не свідчать про ухилення від слідства.

Виходячи з наведеного, Верховний Суд України зробив висновок про те, що норми про давність притягнення А. до кримінальної відповідальності за вчинене у жовтні 1995 р. умисне вбивство в ухвалі

від 4 травня 2006 р. застосовані неправильно, а тому рішення суду касаційної інстанції в цій частині є незаконним і підлягає скасуванню, а справа – направленню на новий касаційний розгляд.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З урахуванням наведеного зазначимо, що поняття «ухилення від досудового слідства» в контексті ч. 2 ст. 49 КК України з позицій кримінально-правової доктрини може розумітись по-різному. По-перше, це може бути традиційний підхід, в основу якого покладено обмежувальне тлумачення кримінального закону та який передбачає, що ухилитися від досудового слідства може лише та особа, яка є підозрюваною у кримінальному провадженні та яка усвідомлює цей факт. По-друге, не виключається інше (широке) розуміння розглянутого кримінально-правового поняття, яке ґрунтується на буквальному тлумаченні кримінального закону: ухилитися від досудового слідства може будь-яка особа, яка діє з відповідною метою. Бажано в законодавчому порядку усунути підґрунтя для відповідної теоретичної дискусії і суперечливої судової практики, доповнивши ст. 49 КК України положенням, яке однозначно закріплювало б або традиційне (домінуюче), або широке розуміння кримінально-правового поняття «ухилення від досудового слідства та суду».

Список використаних джерел

1. Энциклопедия уголовного права: в 10 т. – Т. 10. Освобождение от уголовной ответственности и наказания. – СПб.: СПб ГКА, Издание профессора Малинина 2008. – 880 с.
2. Горелик И. И. Вопросы уголовного права (Общей части) в практике Верховного Суда БССР / И. И. Горелик, И. С. Тишкевич. – Минск: Вышэйшая школа, 1973. – 224 с.
3. Ткачевский Ю. М. Давность в советском уголовном праве / Ю. М. Ткачевский. – М.: Изд-во Московского университета, 1978. – 241 с.
4. Егоров В. С. Теоретические вопросы освобождения от уголовной ответственности / В. С. Егоров. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2002. – 279 с.
5. Кримінальне право. Загальна частина: [підручник] / за ред. А. С. Беніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського. – К.: Істина, 2011. – 1112 с.
6. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. – Т. 1: Загальна частина / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., доповн. – Х.: Право, 2013. – 376 с.

7. Кримінальне право України: Загальна частина: [підручник] / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і доповн. – Х.: Право, 2015. – 528 с.
8. Головчак М. М. Давність у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / М. М. Головчак. – К., 2014. – 284 с.
9. Тарбагаев А. Что считать уклонением от следствия и суда, приостанавливающим течение срока давности, предусмотренного ст. 78 УК РФ? / А. Тарбагаев // Уголовное право. – 2008. – № 4. – С. 50–53.
10. Ендольцева А. В. Институт освобождения от уголовной ответственности: теоретические, законодательные и правоприменительные проблемы: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / А. В. Ендольцева. – М., 2005. – 396 с.
11. Уголовное право России: Общая часть: [ученик] / под ред. Н. М. Кропачева, Б. В. Волженкина, В. В. Орехова. – СПб. : Издательский Дом С.-Петерб. гос. ун-та, Издательство юридического факультета С.-Петерб. гос. ун-та, 2006. – 1064 с.
12. Балафендиев А. Освобождение от уголовной ответственности в связи с истечением сроков давности по УК РФ / А. Балафендиев // Уголовное право. – 2011. – № 1. – С. 4–8.
13. Курс советского уголовного права: в 6-и т. – Часть Общая. – Том III. Наказание. – М.: Изд-во «Наука», 1970. – 350 с.
14. Сверчков В. В. Освобождение от уголовной ответственности, прекращение уголовного дела (преследования), отказ в его возбуждении: проблемы теории и практики / В. В. Сверчков. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2008. – 586 с.
15. Сердюк П. П. Теоретичні й методологічні проблеми сучасного кримінального права: монографія / П. П. Сердюк. – Запоріжжя: Акцент Інвест-Трейд, 2012. – 800 с.
16. Постанова Верховного Суду України від 19 березня 2015 р. № 5-1кх15 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховного Суду України. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/8B01F3FD82441E4CC2257B1E00499636?OpenDocument&Type=2015&](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/8B01F3FD82441E4CC2257B1E00499636?OpenDocument&Type=2015&)

Стаття надійшла до редакції 17.04.2015.

Александр Алексеевич Дудоров,

доктор юридических наук, профессор, заслуженный деятель науки и техники Украины

(Запорожский национальный университет, Запорожье, Украина);

Евгений Александрович Письменский,

доктор юридических наук, доцент

(Луганский государственный университет внутренних дел имени Э. А. Дидоренко, Луганск, Украина)

ПОНЯТИЕ «УКЛОНЕНИЕ ОТ ДОСУДЕБНОГО СЛЕДСТВИЯ» В КОНТЕКСТЕ ОСВОБОЖДЕНИЯ ЛИЦА ОТ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В СВЯЗИ С ОКОНЧАНИЕМ СРОКОВ ДАВНОСТИ

Рассматривается понятие «уклонение от досудебного следствия» в качестве основания для приостановления течения давности при освобождении лица от уголовной ответственности, анализируются соответствующие доктринальные и судебные подходы. Обосновывается вывод о возможности как традиционного (узкого), так и широкого (буквального) понимания данного уголовно-правового понятия.

Ключевые слова: освобождение от уголовной ответственности, давность, приостановление течения давности, уклонение от досудебного следствия.

Olexandr O. Dudorov,

Doctor of Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine

(Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, Ukraine);

Evhen Pismensky,

Doctor of Law, assistant professor

(Luhansk State University of Internal Affairs named after

E. O. Didorenko, Luhansk, Ukraine)

THE CONCEPT “EVASION FROM PRE-TRIAL INVESTIGATION” IN THE CONTEXT OF EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY IN CONNECTION WITH THE TERMINATION OF LIMITATION PERIODS

Problem’s setting. The Criminal Code of Ukraine (the Art. 49) provides exemption from criminal liability in connection with the termination of limitation periods in the presence of three conditions: 1) the termination of the terms specified in the law; 2) non commission of a new misdemeanor, felony or treason during these terms; 3) not evasion of an individual from the investigation or trial. The last of these conditions attracts particular attention in the context of legal enforcement, because its legislative formulation (s. 2 of the Art. 49 of the Criminal Code of Ukraine) is devoid of uniqueness.

Analysis of recent studies. *The issue of exemption of an individual from criminal liability in connection with the termination of limitation periods is actively studied in domestic criminal and legal literature (Yu. V. Baulin, A. M. Boiko, M. M. Holovchak, V. A. Klimenko, V. V. Skybytskyi, V. V. Ustimenko, M. I. Havroniuk, etc.). Although generally well-established understanding of the concept of “evasion from pre-trial investigation” there are contradictory approaches related to the content of this criminal and legal concept according to legal literature and materials of law enforcement practice.*

Objective of the research. *The objective of this article is to reveal the content of the concept “evasion from pre-trial investigation” as circumstances causing the suspension of limitation periods under the exemption of an individual from criminal liability in connection with the termination of limitation periods.*

The main part. *The possibility of traditional (restrictive) and broad (literal) understanding of the concept of “evasion from pre-trial investigation” is established. The dominant (traditional) is the point of view, according to which we should understand under evasion from investigation or trial (s. 2 of the Art. 49 of the Criminal Code of Ukraine) any intentional acts committed by a person to avoid criminal liability, forcing police to take measures to search and arrest the offender.*

Because of the vagueness of corresponding legislative wording the possibility of a literal interpretation of the concept “evasion from pre-trial investigation” is not excluded, where it is sufficient to establish: 1) the fact of starting pre-trial investigation; 2) person’s awareness of the fact that he has committed a crime; 3) commission by a person, who has committed a crime and he is aware of this, specific action (s) directed to evade criminal liability for these acts.

Conclusions. *The concept of “evasion from pre-trial investigation” in the context of s. 2 of the Art. 49 of the Criminal Code of Ukraine in terms of criminal and legal doctrine can be understood in different ways. First, it can be a traditional approach, which is based on a restrictive interpretation of criminal law, which provides that evasion from pre-trial investigation can be realized only by a person who is suspected in criminal proceedings and is aware of this fact. Secondly, it is not excluded that there is another (broad) understanding of the studied criminal and legal concept, which is based on a literal interpretation of criminal law: any person acting with the corresponding purpose can evade the pre-trial investigation. It is recommended to amend the Art. 49 of the Criminal Code of Ukraine with the provision that would definitely consolidate either traditional (dominant) or broad understanding of the criminal and legal concept of “evasion from pre-trial investigation and court trial”.*

Key words: *exemption from criminal liability, limitation, suspension of limitation periods, evasion from pre-trial investigation.*

